ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓު

[2021] SC 43

2019/SC-A/58

ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތް

އޮޓަރނީ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. އިސްމާޢީލް އަބްދުލްޖަލީލު

ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް

ފަނޑިޔާރު ޑރ. މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް

ފަނޑިޔާރު ޢާއިޝާ ޝުޖޫނު މުޙައްމަދު

ފަނޑިޔާރު ޢަލީ ރަޝީދު ޙުސައިން

ނިމުނު ތާރީޚު

08 އޭޕްރީލް 2021

އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ޤަޟިއްޔާ

2016/HC-A/415

އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތް

އެޓަރނީ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް

ޙާޟިރީ ވަކީލު: ސީނިއަރ ސްޓޭޓް އެޓަރނީ ޢަލީ
ޝުވައިލް މުޙައްމަދު،
ސްޓޭޓް އެޓަރނީ ސަޢުދާ ޢަބްދުއްސަމަދު

އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތް

އިސްމާޢީލް ޢަބްދުލްރަޙީމް، ހުޅުމާލެ. 10103،
މާލެ

ޙާޟިރީ ވަކީލު: އަޙްމަދު ސިނާޒް،
އެސް. ސީ. އެންޑް ސީ ޕާރޓްނަރސް
އެލް.އެލް.ޕީ

މަދަނީ – ވޯރަންޓީގެ ޙައްޤު – ޤާނޫނު ނަންބަރު 2/2000 (ކޮރަޕްޝަން ހުއްޓުވުމާއި މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނު) – ކޮރަޕްޝަން
މައްސަލަތަކުގައި މަދަނީ ދައުވާތައް އުފުލުމުގެ ހަމަތައް

بسم الله الرحمن الرحيم

އުޖަރަތީ ޑެންޓަލްގެ އޮފީސް ވ. އިސްމާޢީލް ޢަބްދުލްމަޖީދު

[2021] SC 43

ފަނޑިޔާރު ޢ.ރ. މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް (ފަނޑިޔާރު ޢާއިޝާ ޝުޖޫން މުޙައްމަދު އަދި ފަނޑިޔާރު ޢަލީ ރަޝީދު ޙުސައިން ތާއީދު ކުރައްވާފައި)

ތަޢާރުފު

1. މިއީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2016/HC-A/415 ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފު ކުރުމަށްޓަކައި އުޖަރަތީ ޑެންޓަލްގެ އޮފީސް (ދިވެހި ދައުލަތް) (މީގެ ފަހުން "**އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތް**" ނުވަތަ "**ދައުލަތް**" މިހެން އިޝާރާތްކުރެވިފައިވާ) ގެ ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓަށް ހުށަހެޅުމުން މި ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/SC-A/58 ޤަޟިއްޔާއިން ބެލި އިސްތިއުނާފާ މައްސަލައެކެވެ. މި ޤަޟިއްޔާގައި އިސްތިއުނާފު ކުރައްވާފައިވަނީ ހުޅުމާލެ. 10103، މާލެ، އިސްމާޢީލް ޢަބްދުލްމަޖީދު، (ދިވެހި ރައްޔިތެއްކަން އަންގައިދޭ ކާޑު ނަންބަރު A059946) (މީގެ ފަހުން "**އިސްމާޢީލް ޢަބްދުލްމަޖީދު**" ނުވަތަ "**އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތް**" މިހެން އިޝާރާތްކުރެވިފައިވާ) ގެ މައްޗަށެވެ.

މައްސަލައިގައި ކަންހިނގާ ދިޔަގޮތް

2. "އުފްލީ-5" މި ނަމުގައި އިންޖެކްޝަނެއްގައި ބޭނުންވާ ޑެންޓަލް ކާޓްރިޖެއް ("**އުދަނދު**") ގަތުމަށްޓަކައި ދިވެހި ސަރުކާރު (މާލޭ މެޑިސިންޒްގެ ސްޓޮކް ޑިސްޓްރިބިއުޝަން ސަޕްލަޔަން) އާއި ސިންގަޕޫރުގެ ކުންފުންޏެއް ކަމަށްވާ އައިޑިއަލް ޑެންޓަލް ސަޕްލައިސް ލިމިޓެޑް ދެމެދު

19 ޖުލައި 2007 ވަނަ ދުވަހު އެއްބަސްވުމެއް (މިގެ ފަހުން "އެއްބަސްވުން" މިހެން އިޝާރާތްކޮށްފައިވާ) ގައި ސޮއިކޮށްފައި ވެއެވެ.

3. އެއްބަސްވުމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެމަތީން އުޅަނދުގެ CIF (އަގާއި އިންޝުއަރަންސާ އަދި ފްރައިޓް ހިމެނޭ ގޮތަށް) ކޮންޓްރެކްޓްގެ އަގަކީ US$ 565,000.00 (ފަސްލައްކަ ފަސްދޮޅަސް ފަސްހާސް އެމެރިކާ ޑޮލަރު) އެވެ.[1] މި ދެންނެވި އަގުގެ ތެރެއިން ތަކެތި އަދި ބޭރުވުމުގެ ސަބަބުން، އައިޓަމައިޒްޑް ޕޭމަންޓް ޝެޑިއުލްގެ ޖުމްލަ އުދަނުގެ މަތިން އުޅަނދުގެ އަގަށް US$105,000.00 (އެއްލައްކަ ފަސްހާސް އެމެރިކާ ޑޮލަރު) ފަހުން އިތުރުކުރުމުން ކަމާއި އަގަށް ގެނުވުން މި ބަދަލުގެ ތެރޭގައި އިންޝުއަރަންސް ފައިސާ ހިމެނޭކަން އެނގެން އޮތެވެ.[2] އެހެންކަމުން، އުޅަނދުގެ ޖުމްލަ އަގަކީ US$ 670,000.00 (ހަލައްކަ ހަތްދިހަ ހާސް އެމެރިކާ ޑޮލަރު) އެވެ.[3]

4. ފައިސާގެ މުޢާމަލާތް ކުރުމަށް އެއްބަސްވެފައިވަނީ، ބޭންކު ގުދުވިރާކުން ބެލްގެރިވެ ބްރާންސްވިކް (ބީބީ)[4] އަކުން ކަމާއި، ނަމަވެސް ފަހުން، ފައިސާގެ މުޢާމަލާތް ކުރާނީ ލުބަރ އޭޖް ކެނިބިޔަން (އެޗްސީ) ހުޅަހައިގެން ކަމަށް ދިވެހި ސަރުކާރާއި އަދިވެސް ފަރާތްތަކުން ބާރު އެއްބަސްވިއެވެ.[5] މިގޮތުން އުޅަނދުގެ އަގު އަދިވެސް ފަރާތްތަކުން ބާރުދޭގޮތް

[1] 19 ޖުލައި 2007 ގައި، ވެސަލް ބިލްޑިންގ ސަޕްލައި ކޮންޓްރެކްޓާއި އައިޓަމައިޒްޑް ޕޭމަންޓް ޝެޑިއުލް ހިމެނޭ ކޮންޓްރެކްޓް އެނެކްސް-5 ގަތިމާ ދެފަރާތުން ސޮއިކޮށްފައިވާ އެއްބަސްވުމުގެ 2 ވަނަ މާއްދާ
[2] 16 ނޮވެންބަރު 2008 ގައި އެންޓިކަރަޕްޝަން ކޮމިޝަނުން ވެސަލް މެނޭޖްމަންޓް ސަޕްލައިއަރަށް ފޮނުވާފައިވާ ސިޓީ (ކޮމިޝަނުގެ ސިޓީ ނަންބަރު 123-D/MIS/2008/356 އަދި ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އިސްތިއުނާފު މައްސަލަ ނަންބަރު 2011/SC-A/47)
[3] 07 އޮކްޓޫބަރު 2008 ގައި މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިނޭންސް އެންޑް ޓްރެޜަރީން ވެސަލް މެނޭޖްމަންޓް ސަޕްލައިއަރަށް ފޮނުވާފައިވާ ސިޓީ (މިނިސްޓްރީގެ ސިޓީ ނަންބަރު 13K/99/2008/9)
[4] އެއްބަސްވުމުގެ 2.5 ވަނަ މާއްދާ
[5] 31 މާރިޗު 2008 ގައި ވެސަލް މެނޭޖްމަންޓް ސަޕްލައިއަރުން މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިނޭންސް އެންޑް ޓްރެޜަރީއަށް ފޮނުވި ސިޓީ (ވެސަލް މެނޭޖްމަންޓް ސަޕްލައިއަރުގެ ނަންބަރު 99-F/13/2008/20 އަދި ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އިސްތިއުނާފު މައްސަލަ ނަންބަރު 2011/SC-A/47)

އަދާކޮށްފައިވަނީ، ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސްގެ 30 މާރިޗު 2008 ގައި ހުށުވި ލެޓަރ އޮފް ކޮމްފޯޓް (އެލްއޯސީ)[6] އަކުންނެވެ.

5. އުޅަނދުގެ އަގު ދެއްކުމަށް އެއްބަސްވެފައިވާ ގޮތަކީ، އެޑްވާންސްގެ ގޮތުގައި އުޅަނދުގެ އަގުގެ 50% އަށް ވާ ފައިސާ އެއްބަސްވުމުގައި ސޮއިކުރާތާ 14 (ސާދަ) ދުވަހުގެ ތެރޭގައި ދެއްކުމަށެވެ.[7] އަދި އުޅަނދުގެ އަގުގެ ބާކީ ފައިސާ އަދާކުރަންޖެހޭނީ އުޅަނދު ހަވާލުކުރާތާ 14 (ސާދަ) ދުވަހުގެ ތެރޭގައެވެ.[8] އުޅަނދުގެ ޖުމްލަ އަގު ކަމުގައިވާ US$670,000.00 (ހަލައްކަ ހަތްދިހަ ހާސް އެމެރިކާ ޑޮލަރު) ތެރެއިން ދިވެހި ސަރުކާރުން ނުދައްކާވާ ފައިސާއަކީ US$ 26,250.00 (ސައްބީސްހާސް ދުއިސައްތަ ފަންސާސް އެމެރިކާ ޑޮލަރު) އެވެ. އެހެންކަމުން އައިޓަމްގެ ލޮޖިސްޓިކް ޗާޖަސްއިވެގެ ކެނޑިގެން ދިވެހި ސަރުކާރުން ދައްކާފައިވާ ފައިސާގެ ޖުމްލަ އަދަދަކީ US$ 643,750.00 (ހަލައްކަ ސާޅީސް ތިންހާސް ހަތްސަތޭކަ ފަންސާސް އެމެރިކާ ޑޮލަރު) ކަން އެނގެން އޮތް ކަމާއި[9] މިއީ ދިވެހި ސަރުކާރުން އުޅަނދު ގަތުމަށް ކުރި ޖުމްލަ ހަރަދު ("އުޅަނދު ގަތުމަށް ކުރި ހަރަދު") އެވެ.

6. އެއްބަސްވުމުގައިވާ ގޮތައިން އުޅަނދު ހަވާލުކުރަންޖެހޭނީ އެއްބަސްވުމުގައި ސޮއިކުރާ ތާރީޚުން ފެށިގެން 90 (ނުވަދިހަ) ދުވަހުގެ ތެރޭގައެވެ.[10] މިގޮތުން 90 (ނުވަދިހަ) ދުވަސް ހަމަވާ ތާރީޚަކީ އެއްބަސްވުމުގައި ސޮއިކުރި ތާރީޚު (19 ޖުލައި 2007) އިން ފެށިގެން 18 އޮކްޓޫބަރު 2007 ގެ ނިޔަލަށެވެ. ނަމަވެސް މި އުޅަނދު މާލެ ގެނެސްފައިވަނީ މި ތާރީޚު ފަހަނައަޅާ ދިޔަތާ 1 (އެކެއް) އަހަރު ދުވަހަށްފަހު، 23 އޮކްޓޫބަރު 2008 ގައެވެ.[11]

---

6 ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސްގެ އެލްއޯސީ ނަންބަރު BML/08/554 (30 މާރިޗު 2008)

7 އެއްބަސްވުމުގެ 2.3 ވަނަ މާއްދާ

8 އެއްބަސްވުމުގެ 2.4 ވަނަ މާއްދާ

9 ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އިސްތިއުނާފު އަބްދުއްރަޒާޤު ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް (ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު 2011/SC-A/47)

10 އެއްބަސްވުމުގެ 3.1 ވަނަ މާއްދާ

11 04 ނޮވެމްބަރު 2008 ގައި ފޯސްޓް ޓްރާންސްޕޯޓް ސަރވިސަސްއިން މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިނޭންސް އެންޑް ޓްރެޜަރީއަށް ފޮނުވި ސިޓީ (ޓްރާންސްޕޯޓް ސަރވިސަސްގެ ނަންބަރު 99-F/13/2008/75 ސިޓީ)

7. އުޅަނދު ހަވާލުވުމަށް އެއްބަސްވެފައިވަނީ އެ އުޅަނދު މާލެ ގެނައުމަށްފަހު ގައެވެ.[12] ނަމަވެސް، އެ އުޅަނދު މާލެ އައުމުގެ ކުރިން، ޕްރޮޕެލާ އާއި ޑެލިވަރީ އެންޖީ އެކްސެސަރީޒްސް އާއި ދި ވެސަލް ("އުޅަނދު ހަވާލުވުމުގެ ލިޔުން") ގައި، އޭރު މާލޭ މުނިސިޕަލްޓީގެ ވޭސްޓް މެނޭޖްމަންޓް ސެކްޝަން ހިންގުމާ ހަވާލުވެ ޑިރެކްޓަރއެއްގެ މަގާމުގައި ހުރި އިސްމާއީލް ޢަބްދުލްޙަމީދު ސޮއިކުރިއެވެ. މިގޮތުން އޭނާ އުޅަނދާ ހަވާލުވުމުގެ ލިޔުމުގައި ސޮއިކޮށްދީފައިވަނީ، އައިލެންޑް ޓްރީސްޓޭޝަން ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑްގެ އެދުމުގެ މަތިން އުޅަނދު އޭނާ ޓެސްޓު ކުރުމުގައިވާ އިންޖިނިއަރިންގައި، 28 އޮކްޓޫބަރު 2008 ވަނަ ދުވަހު އެވެ. އިސްމާއީލް ޢަބްދުލްޙަމީދު އުޅަނދާ ހަވާލުވުމުގެ ލިޔުމުގައި ސޮއިކޮށްދިނީ، އުޅަނދުގެ އަގު ދިނުމަށް ސަރުކާރުން ދައުލަތް ހަމަސްކޮށް ނިންމަންޖެހޭތީ، އުޅަނދު މާލެ އައުމަށްފަހު ކުރުމަށް ފިޔަވަ، އުޅަނދު ހަވާލުވުމުގެ ލިޔުމުގައި ސޮއިކުރުމުން އައިލެންޑް ޓްރީސްޓޭޝަން ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑަށް އުޅަނދުގެ އަގު ދެއްކުމަށް ދިނުމަށް ސަރުކާރުން ބޭންކް އޮފް މޯލްޑިވްސްގައި ހުޅުވާފައިވާ ލެޓަރ އޮފް ކްރެޑިޓް ("އެލްސީ") ގެ ފައިސާ އަދާކުރުން ލިބިދިނުމުގެ ބޭނުމުގައި ސޮއިކޮށްދީފައިވާކަން އެނގެއެވެ.[13]

8. އައިލެންޑް ޓްރީސްޓޭޝަން ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑުން އުޅަނދު ވިއްކާއިރު އުޅަނދަކީ ބޭނުން ނުކުރާ އަދި އެއްގޮތްކަން ރިކޮންޑިޝަން ހިނދު، އުޅަނދު ބަލުގައި ނުވަތަ ބޭނުންކުރެވޭނެ ގޮތްތަކެއް އޮތްކަމަށް ބަލައި ވަގުތުގައި އެއްވެސް ފުރިހަމަ ނުކުރެވިފައިވާ ކަންތައްތަކެއް ނެތްކަމަށެވެ.[14] ނަމަވެސް އެ ދުވަސް ގާތަކަށް އޭނާގެ ރަނގަޅުގައި، އެ ކަންކަން ރަނގަޅުކުރުމަށް އުޅަނދު ހަވާލުކުރާ ތަރުޖަމާ ފޯރުކޮށްދިން 180 (ސަތޭކަ އަށްޑިހަ) ދުވަހުގެ ވޯރަންޓީ އެއް އައިލެންޑް ޓްރީސްޓޭޝަން ލިމިޓެޑުން ދޭންވާނެ ކަމަށް ވެސް އެއްބަސްވުމުގައި ބަޔާންކޮށްފައެވެ.[15] މި ވޯރަންޓީގެ ދަށުން އުޅަނދު ބަދަލުވާއި ހުރި

---

[12] އެއްބަސްވުމުގެ 3.3 ވަނަ މާއްދާ
[13] ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އިސްމާއީލް ޢަބްދުލްޙަމީދު ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ޙުކުމް (ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު 2011/SC-A/47)
[14] އެއްބަސްވުމުގެ 5.1 ވަނަ މާއްދާ
[15] އެއްބަސްވުމުގެ 5.6 ވަނަ މާއްދާ

ގޮތުގެ ސަބަބަކުން އެއްވެސް މައްސަލައެއް އުޅޭ ކަމަށްވާނަމަ އެ ކަމެއް ރަނގަޅުކުރުމަށް ވޮރަންޓީގެ ދަށުން އައިލެންޑް ޓްރާންސްޕޯޓް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑަށް ލިޔުމަކުން، އެގްރީމަންޓް ފުރާވާ ނޯޓިސް ލިބުމާއެކު، އިތުރު އަހަރެއް ނުވަތަ ނުލައި އެކަމެއް ރަނގަޅު ކޮށްދިނުން ނުވަތަ އެ އެއްޗެއް ބަދަލުކޮށް ދިނުމަށް އައިލެންޑް ޓްރާންސްޕޯޓް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑުން އެއްބަސްވެފައިވާކަން އެނގެން އޮވެއެވެ.[16]

9. އުމަރު ޒާހިރު ގަސްދޮށިހިރު، އުމަރުގެ ވޮރަންޓީގެ މުއްދަތު ހަމަވާން ބާކީ އޮތީ އެއްމަސް ދި ދުވަހެވެ. އުމަރު ޒާހިރު ގަސްދޮށިހިރު، ބޮޑުގެ ހަތް އޭޖެންސީއާއި ވާހަކަ ދެއްކިއިރު، އުމަރުގެއި އަވުން ދަފްތަރުކުރެއްވި ވާހަކަ އަދި އުމަރުގެ މިލްކުއްސަ ބައެއް ޖަހާނަމުން ބަދަލު ކުރެއްވުމުގެ ހިޔާލު ދެއްކެވިއެވެ. އަދި އުމަރުގައި ހުންނަ ވަގުތުރެއް ފޮތްތަކާއިގެ ލިސްޓުގައި ހިމެނޭ މަޝީނު ގަލަމުގައި ހުރިކަމަށް ވިދާޅުވެއެވެ.[17] އެއްފަހުން، އުމަރަށް އެއްބަސްވުމުގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ފަދަ އުމަރުގެ ނޯޓިސްކުރަން ދައުލަތުން ބޭނުންވިއެވެ.

ޖިނާއީ ދައުވާއުފުލުން

10. އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ގޮތުގެމަތިން، އުމަރު ޒާހިރުގައި ބަރަދަށް ކުރުމުގެ ކުރިން، އިސްމާއީލް އަބްދުއްރަޙީމް ލަޠީފް އަލީ ކުރެޓޯ (އެލްސާ) ގެ ފަރާތުން، އައިލެންޑް ޓްރާންސްޕޯޓް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑަށް ހުށަހެޅި ދަފްތަރުތަކުގެ ބާކީ ލިޔެކިޔުމުގައި ދައުލަތުގެ އުމަރު ހަވާލުވި ކަމުގެ ލިޔުމުގައި ސޮއިކުރައްވާފައި، އަދި މި ހުށަހެޅުމުގެ ސަބަބުން އައިލެންޑް ޓްރާންސްޕޯޓް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑަށް ނާޖާއިޒް ފައިދާއެއް ވުމާއި، އިސްމާއީލް އަބްދުއްރަޙީމްގެ މައްސަލަ ސަރުކާރުގެ މުވައްޒަފުގެ މަޤާމުގެ ނުފޫޒު ބޭނުންކޮށްގެން ނާޖާއިޒް ފައިދާއެއް ހޯދައިދިނުމުގެ ކުށުގެ ޖިނާއީ ދައުވާ ދައުލަތުން އުފުލައި،

[16] އެއްބަސްވުމުގެ 5 ވަނަ މާއްދާ
[17] ވޯސްޓް މެނޭޖްމަންޓް ސޮލިއުޝަން އިން އައިލެންޑް ޓްރާންސްޕޯޓް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑަށް 22 މާރިޗް 2009 ގައި ފޮނުވާފައިވާ (ނަންބަރު 31/99-F/VST/2009) ސިޓީ

ކުރަންފެށަން ހުއްޓުވުމާއި މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ[18] 12 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން އިސްމާއީލް އަބްދުލްލަޠީފު 01 (އެކެއް) އަހަރާއި 06 (ހައެއް) މަސްދުވަހުގެ މުއްދަތަށް އަދުވާލުމަށް ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 567/Cr-C/2010 (2334/JC/2009) ޤަޟިއްޔާގައި ޙުކުމްކޮށްފައިވެއެވެ.

11. އިސްވެ ބަޔާންވުނު ޖިނާއީ މައްސަލަ އިސްމާއީލް އަބްދުލްލަޠީފުގެ މައްޗަށް ސާބިތުވުމުން އެ މައްސަލަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް އިސްމާއީލް އަބްދުލްލަޠީފުގެ ފަރާތުން އިސްތިއުނާފު ކުރުމުން އެ ކޯޓުން އެ މައްސަލަ ބަލާފައިވަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2011/HC-A/233 ޤަޟިއްޔާ އިންނެވެ. މި މައްސަލަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ނިންމާފައިވަނީ ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ޙުކުމަށް ތާއީދު ކުރެވެ. މި ދެންނެވި ޖިނާއީ މައްސަލަ އިސްމާއީލް އަބްދުލްލަޠީފުގެ ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓަށް އިސްތިއުނާފު ކުރިއެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން މި މައްސަލަ ބަލައި ޙުކުމްކޮށްފައިވަނީ <u>އިސްމާއީލް އަބްދުލްލަޠީފު ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް</u>[19] ޤަޟިއްޔާ އިންނެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން މި މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ އަޣުލަބިއްޔަތުން ނިންމާފައިވަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ޙުކުމަށް ތާއީދު ކުރެވެ. އިސްވެ ދެންނެވުނު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޤަޟިއްޔާ ނިމުނު ތާރީޚުގައި[20] އިސްމާއީލް އަބްދުލްލަޠީފުގެ ޖިނާއީ މި އަދަބުގެ ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން، އެއްބަސްވުމުގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (5) ވަނަ އަކުރުގެ ދަށުން ދައުލަތަށް ލިބެން އޮތް ފައިސާގެ ބައެއް ގެއްލިފައިވާކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

<u>މަދަނީ ދައުވާއުފުލުން</u>

12. ޖެބަރ އޮތް ކޮލެޖް (އެލްސީ) ޑުރަފްވިރީކާން އުފަންދުގެ އަދި އައިލެންޑް ޓްރާންސްޕޯޓް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް ހޯދައި ދިނުމަށްބަދަލުގައި އުފަންދު ލިބުމުގެ ކުރިން، އާރު ލިބުން ކަމަށް ދަށްކަމި އުފަންދާ

[18] ޤާނޫނު ނަންބަރު 2/2000
[19] 2011/SC-A/47
[20] ހ.ބ.މ

ހަވާލުވިކަމުގެ ލިޔުމުގައި އިސްމާއީލް ޢަބްދުއްރަޙީމު ސޮއިކުރުމުގެ ސަބަބުން ދައުލަތަށް ލިބުން އޮތް ވޯރަންޓީގެ ޙައްޤު ގެއްލިފައިވާކަމަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން އިސްމާއީލް ޢަބްދުއްރަޙީމު ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް[21] ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ފަދައިން އެ ބަދަލުގެ ސަބަބުން ދައުލަތަށް ލިބުނު ގެއްލުމުގެ ބަދަލުގެ ގޮތުގައި އުޅަނދު ގަތުމަށް ކުރި ޚަރަދު US$643,750.00 (ހަލައްކަ ސާޅީސް ތިންހާސް ހަތްސަތޭކަ ފަންސާސް އެމެރިކާ ޑޮލަރު) އިސްމާއީލް ޢަބްދުއްރަޙީމުގެ ކިބައިން އެދި އެއްފަހަރާ ދައުލަތަށް ލިބިދިނުމަށް އެދި ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ސިވިލް ކޯޓުގައި ދައުވާ އުފުލިއެވެ.

ސިވިލް ކޯޓުގެ ނިންމުން

13. ބަންޑާރަނައިބު މަދަނީ މައްސަލަ އިސްމާއީލް ޢަބްދުއްރަޙީމުގެ މައްޗަށް ސިވިލް ކޯޓުގައި އުފުލައި އެ ކޯޓުގައި ހިންގާފައިވަނީ އެ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2389/Cv-C/2014 ދަޢުވާގައެވެ. މި މައްސަލަ ސިވިލް ކޯޓުން ނިންމާފައިވަނީ ދައުލަތާ ދެކޮޅަށެވެ. އަދި މިގޮތަށް ނިންމާފައިވަނީ އަންނަނިވި ސަބަބުތަކުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށެވެ.

13.1. އެއްބަސްވުމުގައިވާ ގޮތުގެމަތިން ސޮއިކުރާތާ 90 (ނުވަދިހަ) ދުވަހުގެ ތެރޭގައި އުޅަނދު މާލެ އާ ހަމައަށް ގެނެސް ހަވާލުކުރުމަކީ އައިލަންޑް ކްރެސެންޓް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑްގެ ޒިންމާއެއް ކަމަށާއި، އުޅަނދު ބަނދުގައި ހުރި މައްސަލައެއްގެ ސަބަބުން ނުވަތަ ދުންފިލާކަރިނުން ޑްރައިޑޮކްގެ ސަބަބުން، އުޅަނދު ހަވާލު ކުރާތާ 180 (ސަތޭކަ އަށްޑިހަ) ދުވަހުގެ ތެރޭގައި އެކަން ހައްލުކޮށްދިނުމަކީ ވޯރަންޓީއެއް އައިލަންޑް ކްރެސެންޓް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑްގެ ފަރާތުން ދައުލަތަށް ދީފައިވާކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާކަން.

[21] އ.ބ.ކ

13.2. ދަޢުވާގެ ފަރާތުން އެ އުޖޫރަތަކީ ބަހާ އެއްޗެއް ކަމަށް ބޭނާ ބެހުން ފިޔަވައި އެހެން ސާބިތުކުރުމަށް ހުރި ހުށަހަޅާފައި ނުވާއިރު، އެ އުޖޫރަތުގައި ހުރި އެއްވެސް ކަމަކީ ޖެހޭބައެއް ނުވަތަ ވަކިން ހާއްސަކޮށް އިޢުތިރާފުކުރަބަތް ޖެހޭބައެއް ކަމަށް މާލީ މުނިސިޕަލްޓީގެ ވާސިޠާ މުޢާމަލާތް ސަރުކާރަށް އަދާކުރުމުގެ ޙާލަތުގައި ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގެ ފިޔަވަޅުގަ ނިންމާފައިވާ ނަންބަރު 99-F/VST/2009/31 (22 މާރިޗު 2009) ނިޔާގައި ފާހަގަކޮށްފައި ނުވާކަމަށާއި، އެ އުޖޫރަތުގައި ހުރިހާ ކަންކަމަކީ "އިލްތިޒާމް ޝަރްޢީ" ގެ ގޮތުގައި ބެލެވޭ ކަންކަން ކަމަށް އެ ފިޔަވައިގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަމަށާއި، މި ކަންކަން އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާ ޚިލާފުނުވާ ޤާނޫނާއި ޤަވާޢިދާ ޢަމަލުކުރުމުގެ ނިޔަތުގައި ކުރާ ބެލުން ދަށުން ވާތީއާއި، ވަކި ޙަރަކާތެއްގެ ތަކުރާރުވާ ބަލަނިވި ޤާނޫނާ ގުޅިގެން ކަނޑައެޅޭ އެ ނިޔާގެ ބަޔާނުގައި ހިމެނިފައިވާ ކަމަށް ނިސްބަތްކުރެވޭ ނިންމުން އެ ކަންކަން ޙައްލުކުރުމުގައި ނުވާކަން.[22]

13.3. މި މަސްއަލައިގެ ޝަރީޢަތުން ހުކުމް ދިނުމާއި ފަރާތްތަކުގެ ބަހުން އުޖޫރަތަށް ލިބޭފައިވާ ގޮތުގެ އިތުރުން ބަލަންވާ ގޮތަކީ ކުރިން ބުނެވުނު ކަމަށާއި، އަދި ސްޓޭޓްކޮންޓްރެކްޓް ގެއްލުމެއް ވާގޮތުގައި ބަލަނީ ކަމަށާއި، އަދި ދިވެ ދަރުބާރު ކޮށާ ދަގަނޑު އުޖޫރަތުތަކުގެ ދަރުބާރު ނިޔުމުން އާދަޔާ ޚިލާފަށް ޚިލާފަށްޓަކައި ބޭރުގައިވާ ކޮށްފައިވެސް ކޮންމެސެކޮނޑެއް އެފަދަ އުޖޫރަތުގައި އަޅުފައިވާ ހުރިހާ ކަމަކީ އަދި އުޖޫރަތުގައި ހިމެނޭ ހުރި ކަމަށް ބެލޭ ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަމަކީ އާދަޔާ ޚިލާފަށްޓަކައި ބޭރުގައިވާ ކޮށްފައިވެސް ކޮންމެސެކޮނޑެއް ކަމަށް އެކަށީގެން ނުވާނެ ކަން.

14. އިސްވެ ބަޔާންވެދިޔަ ބާވަތުގައި އުޖޫރަ ވަކިކޮށް، އެ އުޖޫރަގެ ފުރިހަމަ އަގު ދަޢުވާކަން ދިނުމުގައި ޢަމަލުކުރާނެ ގޮތުގައި ނަގައިދިނުމަށް ޝަރުޢީ އަދި ފޯނުން ހަމައެއް ނެތް ކަމަށާއި، އަދި މި ބާވަތުގައި

22 ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2389/Cv-C/2014 ދާސިޔަތުގައި ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތުން ހުށަހަޅާ ބަޔާނުގެ 4 ވަނަ ނުކުތާ

އެފަދަ ބަދަލެއް ދައުލަތަށް ނަގައިދިނުމަކީ ދައުލަތަށް ނުހައްޤު ވަސްތާއެއް ނަގައިދިނުން ކަމަށް ބެލެވިދާނެ ކަމަށާއި، އުޒުރަށް ބޭނުން ކުރުމަށް ދައުލަތުން އުޅުއްވާ ހާލަތްތަކުގައި އަދި މި ދައުލާ އިސްތިޢާމާލު އިބްތިދާއީ ކޯޓުގެ ގައިކަން ކޯޓުގައި އޮތްއިރު، އެ އުޒުރު އިސްތިޢާމާލު އިބްތިދާއީ އާ ހަވާލުކުރެވޭ، އުޒުރު ވިޔަފާރިގެން ދިމާން ހައްޤާއިމާވާ އުޒުރު ބަޔާނާއިތިރާޟް އަދި ބެލެވިއްޖެއްގެ ޒަރީން އިއްޔާރު ޖިންސާއިއް ދައުލަތުން އެހާގަދަވާތީ ދައުލަތުން އަދި ގެއްލުން ކުގެ ކުރުމަށް ދައުލަތުން އުޒުރާ އިއްޔާރު ޝަރުޢީ ބެހޭގޮތުން އުޅުއްވާ ނިޔާއް، މިހާތަ އެ އުޒުރުދެއްކުމަށް ބޭނުން ނުކުރާ އުޒުރުއް ކަމަށް ޖެހޭ، އެ އުޒުރު ގެއްލުން ކޮށްދޭންޖެހޭ (ހަތަރުސަތޭކަ ސާޅީސް ތިންހާސް US$ 643,750.00 ސަތޭކަ ފަންސާސް އެމެރިކާ ޑޮލަރު) އިބްތިދާއީ އަދާލަތުގެ ކުރައިން ޝީޓް އުއްޔަރުކާ ދައުލަތުން ދިޔަރިއުނަށް އަށްގަނޑު ހަވާލާ އަދި ފުށްހިމި ހަމައެއް ނުރޮ ކަމަށް ކަނޑައަޅައި ބުނުމަކަށް ވެއެވެ.

15. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނިންމުން ޤާނޫނާ ހިލާފު ކަމަށް ބުނެ، ދައުލަތުގެ ފަރާތުން އެ މައްސަލަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް އިސްތިއުނާފު ކުރިއެވެ.

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނިންމުން

16. ދައުލަތުން މި މައްސަލަ ހައިކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފު ކުރުމުން އެ ޤަޟިއްޔާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ބަލާފައިވަނީ އެ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2016/HC-A/415 ޤަޟިއްޔާ އިންނެވެ. އެ ހުކުމަށް ވާސިލުވުމުގައި ތިރީގައި މިވާ ކަންކަމަށް އެ ކޯޓުން ރިޢާޔަތްކޮށްފައި ވެއެވެ.

16.1. މާލޭ މުނިސިޕަލްޓީގެ ވޭސްޓް މެނޭޖްމަންޓް ސެކްޝަނުގެ ފަރާތުން 22 މާރިޗު 2009 ގައި އައިޓަމްގެ ޓްރީޓްމަންޓް ޕްރޮސެސިންގް ފިނިޝްގެން ޓްރާންސްފަރކުރާ ނަންބަރު 99-F/VST/2009/31 ސިޓީގައި ފާހަގަކޮށްފައިވާ ބޭބޭގެ ހަރުމާލުގަނޑުކަތްތަކެއްޖެހިފައި ވޯލް، އުނަގަނޑުގައި އަދިން ދަގަނޑުތަކެއްޖެހިފައި ވޯލް އަދި އުނަގަނޑުގެ ވިލާރާއްސް ބައެއް ތަކެތި ބަދަލު ކުރެވޭނެ ގޮތަށް

ކަންކަމަކީ މެނުފެކްޗަރިންގ ޑިފެކްޓެއް ނޫންކަން ސިވިލް ކޯޓަށް ހެކިންގެ ގޮތުގައި ބާޠިލުކުރުމުން ފަރާތްތަކުން ބުނެފައިވާ ކަމަށާއި، އަދި އެއީ މެނުފެކްޗަރިންގ ޑިފެކްޓެއް ކަމަށް ދައުލަތުގެ ފަރާތުންވެސް ބުނެފައިނުވާ ކަމަށާއި، އެއްބަސްވުމުގެ 5 ވަނަ މާއްދާއަށް ބަލައިފި ހިނދަކު ވޮރަންޓީގެ ފުރުޞަތު ލިބިގެން ނަމަވެސް، ދައުލަތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ގޮތަށް އުޅަނދު ބަދަލުކުރުމުގެ ނުވަތަ އަގު އަނބުރާ ރައްދުކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ލިބިގެން ނުވާކަން.

16.2. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އިބްރާހީމް ޚަލީލު ވ. އާމިނަތު ޝާކިރާ[23] ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލުގައި ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ދިނުމުގައި 3 (ތިނެއް) ކަމަކަށް ރިޢާޔަތްކުރަންޖެހޭކަން އެނގެން އޮންނަ ކަމަށާއި، އެއީ ފުރަތަމަވަނައަށް "ޒަރަރު"، ދެވަނަ އަށް "ގެއްލުން" އަދި ތިންވަނައަށް ކިޔާ "ޒަރަރު" ގެ ބަދަލާއި ދިނުން ގެއްލުމާއި ދުރުދުރު ހޯދިފައިވާ ގުޅުން ކަމަށާއި، ދައުލަތުން ހަމައެކަނި ސާބިތުކުރުމަށް ހުށަހަޅާފައިވަނީ ޒަރަރު އެއް ހިނގާފައިވާކަން ދައުލަތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ކިބައި ހެކިބަސްތަކުން ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2398/Cv-C/2014 ޤަޟިއްޔާ ނިމުނުގޮތުގެ ރިޕޯޓަށް ބެލުމުން އެނގެން އޮންނަ ކަމަށާއި، ދައުލަތުން ސާބިތުކުރަން ޖެހޭ ދެކޮޅު ... ކަމަށާއި، މި ދެކަން ސާބިތުކުރުމަށް ދައުލަތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ހެކި ބަލާއިރު، ދައުލަތުން ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި ދައްކާފައިވާ ވަކާލާތުން އާ ބަހުސްކުރުމުގައިވާ ވަކިން ހާމަވެފައިވާކަން ނުވަތަ ނިމިފައިވާކަން އެނގެން ނުވާކަން.

16.3. ދައުލަތުން ސާބިތުކޮށް ދޭންޖެހޭ ތިންވަނަ ކަމަކީ ގެއްލުން ކަމަށާއި، ނަމަވެސް އެކަމުގެ ގެއްލުމެއް ލިބިފައިވާކަން އެނގެން ނުވާކަން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ދައްކާފައިވާ ވާހަކަ ބަލާއިރު، ހުށަހެޅިފައިވާ ހިމެނޭ ހުރި

[23] 2012/SC-A/10

ތަކަށާއި، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2389/Cv-C/2014 ދަޢުވާ ނިމުނުގޮތުގެ ރިޕޯޓަށް ބަލުމުން އެނގެން އޮންނާނީ، އެ ޚަރަދުގެ ސަބަބުން މުޅި އުޖޫރައިގެ އަދި ކޯޓަރަންޓީގެ ސަބަބާއި ދައްކަވަން ދެއްކިކަމާއި ނުވާތީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އިސްލާހު ދެންނެވުން ދަޢުވާއާއިން ގާއިމުކޮށްފައިވާ އުސޫލާއި ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2389/Cv-C/2014 ދަޢުވާ ނިންމުމުގައި ޚިލާފުވެފައިވާކަމަށް ބަލާނެ ތަކެއް ނެތްކަން.

17. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2016/HC-A/415 ދަޢުވާގެ ނިންމުމާމެދު ހިތަހަމަނުޖެހިގެން ދައުލަތުގެ ފަރާތުން އެ މައްސަލަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓަށް އިސްތިއުނާފު ކުރިއެވެ.

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓަށް ކުރެވުނު އިސްތިއުނާފު

18. މި މައްސަލަ އިސްތިއުނާފު ކުރުމަށްޓަކައި ދައުލަތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ބިނާގައި އޮތް 02 (ދޭއް) ނުކުތާއެވެ.

(ހ) ފުރަތަމަ ނުކުތާއަކީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2016/HC-A/415 ދަޢުވާގައި ޝަރަޙަކުރުން ނުކުތާތަކުގެ 3.4 ގައި ދައުލަތަށް ލިބުނު ގެއްލުމަކީ އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން ކުރި އަމަލުގެ ސަބަބުން ލިބުނު ގެއްލުމެއް ކަމަށް ދައުލަތަށް ސާބިތުކޮށްދެވިފައިވާކަމާ ކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އިސްޓޭޓް އަބްދުލްރަޝީދު ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް[24] ދަޢުވާގައި ދައުލަތަށް އުފެދުނު ލިބުމުގެ ކުރިން އުފެދުނު ހައްގުވިކަމުގެ ލިޔުމުގައި އިސްޓޭޓް އަބްދުލްރަޝީދު ސާއިކުރުމުގެ ސަބަބުން ދައުލަތަށް ލިބިގެންވާ ފުރުޞަތުގެ ބައެއް ގެއްލިފައިވާކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ އޮތް އުސޫލަށް

[24] ފުޓް ނޯޓް 19 ގައިވާ މަސްދަރު

ރިޢާޔަތް ކުރުމެއްނެތި ކަމުގައިވާތީ، އެ ނިންމުމަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) އާ ޚިލާފަށް ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއްކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅި ނުކުތާއެވެ.

(ނ) ދެވަނަ ނުކުތާއަކީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2016/HC-A/415 ޤަޟިއްޔާގެ ފާހަގަކުރެވުނު ނުކުތާތަކުގެ 3.4 ގައި އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުގެ ކިބައިން ދައުލަތަށް ނަގައިދިނުމަށް އެދިފައިވާވަރުގެ ގެއްލުމެއް ލިބިފައިވާކަން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ދައްކާފައިވާ ވާހަކަ ބަލާއިރު ހުށަހަޅާފައިވާ ލިޔުމާއި ހުރި ބަޔާނާއި ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2389/CV-C/2014 ޤަޟިއްޔާ ނިމުނު ގޮތުގެ ރިޕޯޓަށް ބެލުމުން އެނގެން ނެތް ކަމުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ މައްސަލައިގައި ކަން ހިނގާފައިވާގޮތް ކަމަށް ދައުލަތުން ބާރުއަޅާ ވާދިޢާބަކާއި އެ ކަންކަން ސާބިތުކޮށްދިނުމަށް ހުށަހަޅާފައިވާ ހެކިތަކަށް ރިޢާޔަތް ކުރުމެއްނެތި ނިންމާފައިވާތީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 13/2010 (ޝަރީޢަތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާ ޚިލާފަށްކަމަށް ބުނެ ފާހަގަކުރި ނުކުތާއެވެ.

19. ދައުލަތުން މި މައްސަލަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފު ކުރުމަށްބަލައި ހުށަހަޅާފައިވާ ދެ ނުކުތާއަކީ، އަދި މި މައްސަލަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް އިސްތިއުނާފު ކުރުމަށް ދައުލަތުން ހުށަހެޅި މައިގަނޑު ސަބަބުތަކެވެ. މިގެ ތެރެއިން މި ހުކުމުގެ 18 ވަނަ ޕެރެގްރާފުގެ (ނ) ގައި ތަފްސީލު ދެވިފައިވާ ދެވަނަ ނުކުތާއަކީ ދައުލަތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި، ބަޔާންކުރި ވާދިޢާބަކާއި ސާބިތުކޮށްދިނުމަށް ހުށަހަޅާފައިވާ ހެކިތަކަށް ރިޢާޔަތް ކުރުމެއްނެތި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން މައްސަލަ ނިންމާފައިވުމަކީ، ޝަރީޢަތުގެ ޤާނޫނުގެ[25] 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާ

[25] ޤާނޫނު ނަންބަރު 13/2010

ހިތާފަތްކަމަށް ދޭކޮކަމަށް ބެލި ހުރަހެއް ނުކުތާއެއްކަމެވެ. މައްސަލަތައްގެ ވާދީއަކަށް ސާބިތުކުރުމާއި ހެދި ވަޒަންކުރުން ފަދަ ކަންކަމަކީ އިސްތިއުނާފު މަރުޙަލާގައި ކުރާކަމެއް ނޫނެވެ. މި މައްސަލަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ބެލި ފަސްޓްއާރުމްގެ ކުރިމަތިކަމަށް ހުށަހެޅުން ކަންކަމުގެ މައްޗަށް އެ ކޯޓުން ބަލައި، ރިއާޔަތްކޮށް އެ ކޯޓުން ބުނުމުގައި ކޮށްފައިވާ ކަމާއި، މައްސަލައެއްގައި ހުށަހެޅި ދޭކޮޅަށް މައްސަލައެއް ނިމުމާ ހިނދު، ފަސްޓްއާރުމްގެ ޤާނޫނުގެ[26] 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާ ބަވާރުދީ، ފަސްޓްއާރުމްގެ ކުރިމައްކަމަށް ހުރަހެޅުން ހެއްކާއި ޤަރީނާއަށް ރިއާޔަތްކޮށްގައި ނުވާ ކަމަށް ބޭނުމަށް، ފަސްޓްއާރުން ރިއާޔަތްކޮށްފައިނުވާ ޤާނޫނީ ކަން ނުކުތާއަކާ ގުޅިގެން ހުރަހަޅާފައިވާ ކަން ހެއްކާއްކަން ބޭނުމަކީ އެހެން ބަދަލު ފަރާތުގެއްގެ ޖިނާޢީއެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓަށް އިސްތިއުނާފު ކުރުމަށް އެދި ހުރަހަޅާ ކަމެއް ކަމަކީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނުގެ[27] 16 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އުސޫލުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓަށް މައްސަލައެއް އިސްތިއުނާފު ކުރުމަށްކަމެއް ހުރަހަޅާ ކަމަކަށް ވާންވާނެ ކަމާއި، ދައުލަތުގެ ފަރާތުން އިސްތިއުނާފު ކުރުމުގައި ހުރަހަޅާފައިވާ ދެވަނަ ނުކުތާއަކީ މި ދާއިރާގެ ބަޔަކަށް ގޮތުގެ ބަހެއްވާ ނުކުތާއެކެވެ.

20. ދައުލަތުން މި މައްސަލައިގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި އެދިފައިވަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ކޮށްފައިވާ ޙުކުމް ބާޠިލުކޮށް ދެއްވައި، އިސްމާޢީލް އަބްދުލްރަޙީމްގެ ކިބައިން ބަދަލުގެ ގޮތުގައި US$ 643,750.00 (ހަލައްކަ ސާޅީސް ތިންހާސް ހަތްސަތޭކަ ފަންސާސް އެމެރިކާ ޑޮލަރު) ނަގައި ދިނުމަށެވެ. މި މައްސަލައިގައި އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުން ބުނެފައިވަނީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ޙުކުމަށް ބަދަލު ގެއްލުންވީ ފަދަ ސަބަބެއް ނެތް ކަމަށެވެ. އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުގެ ޖަވާބުގެ ހުލާސާއަކީ، ދައުލަތުގެ އިސްތިއުނާފު ބިނާކޮށްފައިވަނީ ވޮރަންޓީގެ ބައްދަ ގެއްލުން ކަމުގެ މައްޗަށް ކުރުގައިވާތީވެ، އެކަން ބިނާވަނީ ވޮރަންޓީގެ ބައްދަ ނުލިބުމުގެ ސަބަބުން ދައުލަތަށް

[26] އ.ބ.މ
[27] ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010

ގެއްލިފައިވާ ޙައްޤަކީ ކޮބައިތޯ ބެލިގެން ކަމާއި، މި ކަމަށް ބަލާއިރު އެއްބަސްވުމުގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (5) ވަނަ އަކުރުގައި ބަޔާންކުރާ ފްރެންޗައިޒްގެ ފާއިދާއަކީ މުސްތަޤްބަލްގައި ޑިޕޮޒިޓް ފަދަ ކަންކަން ރަނގަޅު ކުރުން ކަމަށް ދެކޭ ކަމާއި، ދައުލަތުން އެދިފައިވަނީ އެއްބަސްވުމުގައިވާ ފަދަ އުޖޫރަދަކަން އެ އުޖޫރަ ނުވާތީ ކަމަށް ދެކިގެން އުޖޫރަ ބަދަލުކުރުން ނުވަތަ އަނބުރާ ކޮމިޝަން ކަމަށް ވާހިނދު މި ކަންކަން ފްރެންޗައިޒްގެ ތެރޭގައި ނުހިމެނޭ ކަމާއި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުން މި މައްސަލައިގައި ކޮށްފައިވާ ބުނުމަށް ބަދަލު ދޭންޖެހޭ ފަދަ ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ ސަބަބެއް ނެތް ކަމަށެވެ.

21. އެހެންކަމުން، އިސްތިއުނާފު ދައުލަތާ އަސާސީ އިސްތިއުނާފު އަބްދުއްރަޝީދު ކުރި އަމުރުގެ ސަބަބުން އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ދައުލަތަށް ލިބެން އޮތް ފްރެންޗައިޒް ޙައްޤު ގެއްލިފައިވާތީވެ އެކަމުގެ މަދަނީ ބަދަލު ހޯދުމުގެ މައްސަލައެކެވެ.

ފްރެންޗައިޒްގެ ޙައްޤު

22. ފްރެންޗައިޒްގެ ޙައްޤަކީ ދައުލަތުގެ ފަރާތުން އިސްތިއުނާފު ބިނާކުރާ މައިގަނޑު އަސާސް ކަމުގައިވާތީ ފްރެންޗައިޒްގެ ޙައްޤާ ގުޅޭގޮތުން ބަލާލުން މުހިއްމެވެ. އެއްބަސްވުމުގައި ފްރެންޗައިޒްގެ ޙައްޤާ ގުޅޭގޮތުން ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ އެއްބަސްވުމުގެ 5 ވަނަ މާއްދާ ގައެވެ.

22.1. މި މާއްދާގެ ފުރަތަމަ އަކުރުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ، އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ފްރެންޗައިޒް ދައުލަތަށް އެއްވެސް ގޮތަކަށް ބޭނުންކޮށްފައިނުވާ، އެންމެ ފަހުގެ ވަސީލަތްތަކާ އާލާތްތަކާއެކު ހަދާފައިވާ ދައުލަތަކަށް ވަނަވަރު ކަމަށް ދައުލަތު ފްރެންޗައިޒް ފަރާތުން ހަރުދަނާކަން ދޭންވާނެއެވެ. ދައުލަތު އާންމު ގޮތުގައި ބޭނުންކުރުމުގައި ދިމާވާ ކަންތައްތައް ފިޔަވައި މި އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ފްރެންޗައިޒް ދައުލަތު ޗެއިން ކުރުމުގައި ނުވަތަ ބޭނުންކޮށްފައިވާ އާލާތްތަކުގެ ސަބަބުން ނުވަތަ ދައުލަތުގެ މަސައްކަތްކުރާ ފަރާތްތަކުގެ ސަބަބުން ނުވަތަ

ޕްރޮކިއުމަންޓް ފޯމުގެ ޝަރުތުތަކުގެ ސަބަބުން އުޅަނދަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ލިބިފައިނުވާ ކަމަށް ވެސް ޔަޤީންކަން ދޭންވާނެއެވެ.

22.2. މި މާއްދާގެ ދެވަނަ އަކުރުގައިވަނީ ޕްރޮކިއުމަންޓް އުޅަނދުގައި އެއްވެސް މައްސަލައެއް ވާނަމަ އެކަން ލިޔުމުން އުޅަނދު ޕްރޮކިއޯރކުރިން ފަރާތަށް އަންގަންވާނެއެވެ. އަދި ތިންވަނަ އަކުރުގައި، މިފަދަ ނޯޓިސް އެއް އުޅަނދު ޕްރޮކިއޯރކުރިން ފަރާތަށް ލިބުމުން އިތުރު އަގެއް ނެގުމަކާ ނުލައި މަރާމާތުކޮށް ދިނުން ނުވަތަ އުޅަނދުގައި ނުވަތަ އުޅަނދުގެ ބައެއްގައި އައިބެއް ހުރިނަމަ އެކަމެއް ރަނގަޅު ކޮށްދޭން ވާނެއެވެ. އަދި ހަމަ އެހެންމެ ހަތަރުވަނަ އަކުރުގައި، ނޯޓިސް ދިނުމަށްފަހު 30 (ތިރީސް) ދުވަހުގެ ތެރޭގައި އުޅަނދަށް ލިބިފައިވާ ގެއްލުންތަކަށް ފުރުވާއެއް ދީފައިނުވާނަމަ، އުޅަނދު ޕްރޮކިއޯރކުރިން ފަރާތުގެ ޒިންމާގައި އަދި އެ ފަރާތުގެ ޚަރަދުގައި އުޅަނދު މަރާމާތު ކުރުމުގެ މަސައްކަތް ގެން ފަރާތުން ކުރުވިދާނެ ކަމަށާއި އަދި އެ މަސައްކަތުގެޚަރަދު އެއްބަސްވުމުގައި ޕަރފޯމަންސްގެރެންޓީގައި އެއަން ބަދަލުކަން އުނިކުރުމަށް ނަގަން ފަދަ ގޮތަކަށެވެ. މި ވޯރަންޓީގެ މުއްދަތަކީ އުޅަނދު ހަވާލުކުރާ ތާރީޚުން ފެށިގެން 180 (ސަތޭކަ އަށްޑިހަ) ދުވަހެވެ.

22.3. ވޯރަންޓީގެ ބައްދޭގެ ދަށުން ދަޢުވާކުރެވޭނީ ބައްދުތަކަށް ބާންސްޓުރުވާ ތިރީގައި އެވާ ގޮތަށެވެ. އެއީ އެއްބަސްވުމުގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (V) އެވެ.

> "any claims arising under this warranty shall be limited to all manufacturing defaults, not including accidents or operational damages and shall be the sole responsibility of the Supplier"

މި ވޯރަންޓީގެ ދަށުން ހުށަހަޅާ މައްސަލަތަކުގައި އުޅަނދު ޕްރޮކިއުމަންޓް ފޯމު (އައިޓަމް ޑިސްކްރިޕް ސްޕެސިފިކޭޝަން) ޖެންގާވާތީ އުޅަނދު އުފެއްދުމުގައި ހުރި އުނިކަންތައް

ނުވަތަ އުޅަނދު ބަނދުގައި ހުރި މައްސަލަތަކެއް ކަމާއި، އުޅަނދު ދުއްވުމުގައި ލިބޭ ގެއްލުމާއި އެކްސިޑެންޓްތަކުގެ ސަބަބުން ލިބޭ ގެއްލުމުގެ ޒިންމާ މި ވޮރަންޓީގެ ތެރޭގައި ނުހިމެނޭނެއެވެ.

ކޮރަޕްޝަން މައްސަލަތަކުގައި މަދަނީ ދައުވާތައް އުފުލުމުގެ ހަމަތައް

23. ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެމަތިން ކޮރަޕްޝަން ހުއްޓުވުމާއި މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނު[28] ގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ކުށެއް މީހެއްގެ މައްޗަށް ސާބިތު ވެއްޖެނަމަ، އެ ކުށުގެ ޢަމަލުގެ ސަބަބުން ދައުލަތަށް ލިބުނު ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ހޯދުމަށް މަދަނީ ދައުވާއެއް އުފުލުމަށް އެ ޤާނޫނު ހުރަހެއް ނާޅައެވެ. ކޮމަން ލޯ ނިޒާމަށް އަމަލުކުރާ ގައުމުތަކުގައި މިފަދަ މައްސަލަތަކުގައި މަދަނީ ބަދަލު ނަގައިދިނުމުގައި އާންމު ގޮތެއްގައި ދެ ގޮތަކަށް ދައުވާ އުފުލެއެވެ. އެއީ، ޓޯޓްސް ޤާނޫނުގެ ދަށުން ނުވަތަ އިކުއިޓީ ހަމަތަކުގެ މަތިން، ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފަކު ވާޖިބު އަދާކުރުމުގައި ދަމަހައްޓަންޖެހޭ އަމާނާތްތެރިކަމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތުން އެއްކިބާވެފައިވާ، ފިޑިއުޝަރީ ޑިއުޓީ އާ ޚިލާފުވުމުން އެޖެންސީ ލޯގެ ހަމަތަކުގެ މަތިން އުފުލާ ދައުވާ ތަކެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގައި މި ބާވަތުގެ ދައުވާތައް އުފުލުމުގައި އިސްކަންދީފައިވަނީ ޓޯޓްސް ލޯގެ ހަމަތަކަށް ކަން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އިބްރާހީމް ރަޝީދު ވ. އާމިނަތު ޝާހިދާ[29] ގެ ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އުޞޫލުތަކަށް ބެލުމުން އެނގެއެވެ.

24. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން އިބްރާހީމް ރަޝީދު ވ. އާމިނަތު ޝާހިދާ[30] ގައި ބަޔާންކޮށްފައި ވަނީ ބަދަލު ހޯދުމަށް ދައުވާކުރާ ފަރާތަށް ބަދަލު ހައްޤުވަނީ ލިބުނު ގެއްލުމާ މަސްއޫލުވާ ފަރާތުގެ މައްޗަށް އޮތް ކޮން ޤާނޫނީ މަސްއޫލިއްޔަތަކާ ޚިލާފުވުމުން ލިބިފައިވާ ކޮން ގެއްލުމެއްގެ ބަދަލެއް ކަމާއި އަދި އެ ޤާނޫނީ މަސްއޫލިއްޔަތަކީ މަދަނީ މަސްއޫލިއްޔަތެއްކަން ނުވަތަ ޖިނާއީ މަސްއޫލިއްޔަތެއްކަން

[28] ފުޓް ނޯޓް 18 ގައިވާ މަސްދަރު
[29] ފުޓް ނޯޓް 23 ގައިވާ މަސްދަރު
[30] އ.ބ.މ.

ދަޢުވާގައި ސާބިތު ކުރަންވާނޭކަމަށް ވަނީ ބަޔާންކޮށްފައެވެ. ގެއްލުމުގައި ދެކޮޅުވެރިކުރުވާ ކޮންމެ ތަޤްޞީރީ ނުވަތަ އިހުމާލު މަސްއޫލިއްޔަތެއް އެ ޚަޠައުގެ ސަބަބުން އާގެ ޒިންމާ އުފުލަންޖެހޭ ފަރާތުން އެ ކަމަށް ބަދަލު ދޭންޖެހޭ ކަމެއް ކަމާއި، އަދި މިކަން ސާބިތު ކުރުމުގައި ބަލާނީ، އެ ކުރި އަމަލަކީ ޝަރުޢީއްޔަތެއް ނެތް އިހުމާލީ އަމަލެއް ނުވަތަ ގަސްދުގައި ކުރި އަމަލެއް ކަމާއި، އެކަމުގެ ސަބަބުން ގެއްލުމެއް ނުވަތަ ގެއްލުން ވެފައިވާތީ އާއި އަދި އެ ޚަޠައު ނުވަތަ އިހުމާލު އަމަލާއި ލިބުނު ގެއްލުމާއި ދެމެދު ގުޅުމުގެ މައްޗަރު ކަން އެ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައި ވެއެވެ.

25. މިފަދަ މައްސަލަތަކުގައި ދަޢުވާކުރާފަރާތަށް ލިބޭ ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ނަގައިދިނުމާ ގުޅޭ ގޮތުން ޤާނޫނުގައި ސާފު އުސޫލުތަކެއް ބަޔާންކޮށްފައި ނުވެއެވެ. ނަމަވެސް ކޮމްޕެންސޭޝަން ހޯދުމާއި މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ޤާނޫނުގެ[31] 24 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި:

> "..މި ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކުރާ ގޮތުން ސާބިތުވެއްޖެ މީހަކަށް އެހެން ކުރި ކުރުމުގެ ސަބަބުން، އެއްވެސް މުދަލަކަށް ނުވަތަ ފައިސާއަކަށް ލިބިފައިވާނަމަ، އެ ގެއްލުން ލިބުނު މުދަލާއި، ފައިސާއާއި، އެ ފައިސާއިން ހޯދިފައިވާ މުދަލާއި ބަދަލު، ކޮންމެ މީހެއްގެ އަތުގައި ނުވަތަ ކޮންމެ ބަޔަކުގައި ހުރި ނަމަވެސް، ނުވަތަ އެހެން މީހަކަށް ވިއްކައި ނުވަތަ ދީފައިވިޔަސް، އެ އެއްޗެއް އަނބުރާދޭން"

މި ފަދައިން ބަޔާންކޮށްފައި ވެއެވެ.

26. ބަޔާންވެދިޔަ ޤާނޫނުގެ ނަޞްސަށް ބަލާއިރު ކޮމްޕެންސޭޝަން ހޯދުމާއި މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ޤާނޫނު[32] ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުން ކޮންމެވެސް ހޯދިފައިވާ ފައިސާ އާއި މުދަލާއި އަދި ފައިސާ އިން ހޯދިފައިވާ އެހެނިހެން މުދަލާއި ބަދަލީ ހޯދުމަށް ދަޢުވާކުރުމުގެ އިޚްތިޔާރު ދަޢުވާކުރާފަރާތަށް ހުރިކަން އެނގެއެވެ.

[31] ޤާނޫނު ނަންބަރު 18 ގައިވާ މަސްދަރު

[32] އ.ބ.މ

މިފަދަ ނަގާއިރު ގޮތަކަށް ހުރިފަދައިވާ ތަކެތި ރާއްޖެއިން ބޭރުގައި ހުރި ކަމުގައިވިޔަސް ޤާނޫނުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އިންތިޒާމުތަކުގެ ތެރެއިން އެތަކެތި ހުރުމުގެ އިހްތިމާލު ދައުލަތަށް އޮވެއެވެ.

27. ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފަކު ކުރާ އަމަލެއްގެ ސަބަބުން ނުވަތަ ޙާލަތުގެ އިހުމާލުގެ ސަބަބުން ދައުލަތަށް ލިބޭ ގެއްލުމުގެ ޒިންމާ އޭނާ އުފުލަން ވާނެއެވެ. ކޮރަޕްޝަން ހުއްޓުވުމާއި މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނު[33] ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުށެއް ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފެއްގެ މައްޗަށް ސާބިތުވާ ހިނދު އެ އަމަލުގެ ސަބަބުން ދައުލަތަށް ގެއްލުން ފައިސާ އާއި މުދާ ހިމެނޭގޮތުން މަދަނީ ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ދިނުމަކީ އެ މުވައްޒަފުގެ މައްޗަށް އޮތް ޒިންމާއެކެވެ.

28. މި ބާވަތުގެ ކޮރަޕްޝަން މައްސަލަތަކުގައި މަދަނީ ދައުވާތައް އުފުލުމުގައި ބާރު މިންގަނޑަކީ ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފަކު ކުރި ކުށުގެ އަމަލުގެ ސަބަބުން ދައުލަތަށް ލިބުނު ގެއްލުމުގެ މައްސަލަތަކެވެ. މި ދަރަޖައިގެ ތެރެއިން އުފުލާ ދައުވާ ބިނާ ވާންޖެހޭނީ، ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފު އެ ކުށް ނުކުރިނަމަ، ދައުލަތަށް އެ މާލީގެއްލުން ލިބުނު މިންވަރު ހުރުމެވެ.

އުސޫލުތައް ތަޠުބީޤުކުރުން

29. ބަޔާންވެދިޔަ އުސޫލުތަކަށް ބަލައި ހުށަހެޅިފައިވާ މި މައްސަލައިގައި ބަލަންޖެހޭނީ އިސްލާމިކް ޑިވެލޮޕްމަންޓް ބޭންކުގެ މައްޗަށް ސާބިތުވެފައިވާ ކުށުގެ ސަބަބުން ދައުލަތަށް ލިބުނު ގެއްލުމަކީ ކޮބައިތޯ ކަމާއި، އެ އަނބުރާ އެ ކުށުގެ ސަބަބުން ދައުލަތަށް ލިބުނު ގެއްލުމެއް ދެނެގަނެ އެ ގެއްލުމެއްގެ ބަދަލު ހޯދުމެވެ.

30. މިގޮތުން އިސްލާމިކް ޑިވެލޮޕްމަންޓް ކޯޕަރޭޝަނުގެ އަމަލުގެ ސަބަބުން ދައުލަތަށް ލިބުނު ގެއްލުމަކީ ވޯރަންޓީ ލިބުމުގެ ބަޔާނު ބިލްގެން ދައުންކަން އިސްލާމިކް ޑިވެލޮޕްމަންޓްގެ މައްސަލަ އުފުލުން ޖެހޭނީ

[33] އ.ބ.މ

މައްސަލައިގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން އިސްމާޢީލް އަބްދުލްމަޖީދު ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް[34] ޤަޟިއްޔާގައި ވަނީ ކަނޑައަޅާފައެވެ. އެހެންކަމުން، އިސްމާޢީލް އަބްދުލްމަޖީދު އެ ކޮރަޕްޝަން އަމަލު ނުހިންގިނަމަ، ދައުލަތަށް ލިބޭނެ މަންފާއަކީ ވޮރަންޓީގެ ބައްޔު ލިބުމެވެ. ވީމާ، އިސްމާޢީލް އަބްދުލްމަޖީދު ޒިންމާވާންޖެހޭ، ވޮރަންޓީގެ ބައްޔު ދައުލަތަށް ލިބުނުނަމަ، އެކަމުގެ ސަބަބުން ދައުލަތަށް ލިބުނު މަންފާއާ އެއްވަރުގެ ބަދަލެއް ދިނުމަށެވެ. ވޮރަންޓީގެ ދަށުން، އުފުލަންޖެހޭ ކަމަށް އެއްބަސްވުމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޒިންމާއަކީ އިސްމާޢީލް އަބްދުލްމަޖީދު އުފުލައި އެކަމުގެ ބަދަލު ދައުލަތަށް އަދާ ކުރުން ޖެހޭނެއެވެ.

31. ވޮރަންޓީގެ ދަށުން އުޅަނދު ވިއްކާ ފަރާތް (އައިލަންޑް ލޮޖިސްޓިކް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް) ޒިންމާވާންޖެހޭ އުޅަނދު ބަނދުގައި ހުންނަ މައްސަލަތަކެއް ކަމުގައިވާ މެނުފެކްޗަރިންގ ޑިފެކްޓް ކަމުގައި ވަނީ ބަޔާންކޮށްފައެވެ. އުޅަނދު ބަނދުގައި މެނުފެކްޗަރިންގ ޑިފެކްޓެއް ހުރިނަމަ، އެކަމެއް ރަނގަޅުކޮށް ދިނުން ނުވަތަ އެކަމަށް ހިނގާ ޚަރަދު އިސްމާޢީލް އަބްދުލްމަޖީދުގެ ފަރާތުން ދައުލަތަށް ދައްކަންޖެހޭނެ ކަމަށް ދެކެވެ. ނަމަވެސް ދައުލަތުން އުޅަނދުގެ ވޮރަންޓީގެ ދަށުން ބައްޔަށް ހޭދަކުރަން އެދިއްޔާވެސް، އެއްބަސްވުމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފަދަ އަދި އުޅަނދަކަށް އެ އުޅަނދު ނުވުމާއި، ވޯވާރާވި ފަދަ އާލާތްތަކުގައި މަދުވުން ފަދަ ކަންކަން ނުވެގެން ކުރުގައިވާތީވެ މި ކަންކަމަކީ ވޮރަންޓީގެ ދަށުން ރަނގަޅު ކުރެވިދާނެ ކަންކަމެއް ނޫނެވެ. މިފަދަ ކަންކަމުގެ ބައެއް ހިނދުގައި އެއްބަސްވުމުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ގޮތުގެމަތިން އައިލަންޑް ލޮޖިސްޓިކް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑްގެ މަޞްލަޙަތު ދިފާޢުކުރުމުގެ ބައްޔު ދައުލަތަށް ޚާއްސަކަން އެއްބަސްވުމުން ބެލުމުން އެނގެއެވެ.[35] ދައުލަތުން އިތުރަށް ފާހަގަކުރާ ކަންތަކުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ، ދަތުރު ދަތުރުފަތުރުގައި އަދަދުގެ ސަބަބުން ހުށަހެޅިފައިވާ ގޮތުންނަމަ ރަނގަޅު ކުރުމުގެ ފުރުސަތު ވޮރަންޓީ އިތުރަށް ދިގުކުރަން ކަމަށް ދޭ ކަމަށެވެ.

[34] ފުޓްނޯޓު 19 ގައިވާ މަސްދަރު
[35] އެއްބަސްވުމުގެ 7.2 ވަނަ މާއްދާ

މިކަމަށް ބަލާއިރު، މިފަދަ ގެއްލުންތަކުން ރައްކާތެރިކަން ހުރިމަގުންބަލައި އެއްބަސްވުމުގައި ވެރިން އިންޝުއަރަންސްއެއް އޮންނަންޖެހޭނީ ކަމަށް ބަލާންކޮށްފައިވާތީވެ ދިމާ ދަތުރުކޮށްފައި އަދުލުގެ ސަބަބުން އުފެދިދާނެ ލިބިފައިވާ ގެއްލުމަކީ ތަރުތީބުގެ ބޮޑުކަމުގައި ހިމެނޭ ކަމެއް ނުފެންނަކަން އެނގެއެވެ.[36]

32. ބަޔާންވެދިޔަ ކަންކަމުގެ އަލިގައި، މި މައްސަލައިގައި އިސްތިއުނާފު އިބްތިދާއީ ކޯޓު ކުރުގެ ޙަވާލުގެ ސަބަބުން ދައުލަތަށް ލިބުނު ގެއްލުމަކީ ފަރުނީޗަރުގެ ބަދަލު ގެއްލުންކަން އެނގޭ ކަމާއި، މި ބާވަތުގެ މައްސަލަތަކުގައި ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފު ޖިނާއީ ޖަވާބުދާރީ، ކޮރަޕްޝަނުގެ އެ އަމަލު ނުކުރެވޭނަމަ ދައުލަތަށް އެ މުޢާމަލާތުން ލިބޭ މަސްއޫލިއްޔަތު ކަމާއި، އެއްބަސްވުމާ ގުޅޭ އެ މުޢާމަލާތު ހިނގިނަމަ، ދައުލަތަށް ލިބޭ މަސްއޫލިއްޔަތާ ޙަވާލުވުމުން ކަމާއި، ދައުލަތުގެ ކޯޓުފައިވާ ދައުލަތުގައި ބިނާކުރާ އުސޫލު ގޮތުގައި ކުރި ހަރުދު މަދަނީ ބަދަލުވެފައިވާ ގޮތުގައި އިސްތިއުނާފު އިބްތިދާއީ ހިޔާނާތް ނަގައިދިނުމަށް އެދިވަޑައިގަތުމަށް މި ދެންނެވި ފަރުނީޗަރުގައި ކުރިއަށްގެންދިޔަ ނިސްބަތުން ބަރުނަކުރުގައި ވާއިތުރުކުރި ހިސާބުތަކުން މި މައްސަލައިގައި އެ ބޮޑުގެ ނަޒަރު 2016/HC-A/415 ނަންބަރު މައްސަލައިގައި ހައިކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ގޮތަށް ބަލަމުން ސަލާމަތް އެ ކަމަކަށް އަޅުގަނޑު ނުދެކެމެވެ.

ފަނޑިޔާރު ޢާއިޝާ ޝުޖޫން މުޙައްމަދުގެ ރައުޔު

33. މި މައްސަލައިގައި ފަނޑިޔާރު ޑރ. މުޙައްމަދު އިބްރާހީމްގެ ރައުޔަށް އަޅުގަނޑު ތާއީދުކުރަމެވެ.

ފަނޑިޔާރު ޢަލީ ރަޝީދު ޙުސައިންގެ ރައުޔު

34. މި މައްސަލައިގައި ފަނޑިޔާރު ޑރ. މުޙައްމަދު އިބްރާހީމްގެ ރައުޔަށް އަޅުގަނޑު ތާއީދުކުރަމެވެ.

[36] ފުޓްނޯޓް 16 ގައިވާ މަސްދަރު

ޙުކުމް

ދެންފަހެ، އިސްވެ ބަޔާންވެދިޔަ ކަންކަން އެ ގޮތުގެމަތިން ހުރުމާއެކު، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2016/HC-A/415 ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފު ކުރަމުން، އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ކަންކަމުގެ މައްޗަށް ބަލައި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2016/HC-A/415 ޤަޟިއްޔާ ނިންމާފައިވަނީ ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާ ޚިލާފަށްކަމަށް ބެލެވޭތީ ހަމައެއް ނުވުމާއެކު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2016/HC-A/415 ޤަޟިއްޔާގައި ކޮށްފައިވާ ޙުކުމް ބާޠިލްކޮށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި މި ޤަޟިއްޔާ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ އިއްތިފާޤުން ޙުކުމް ކޮށްފީމެވެ.

މި ޤަޟިއްޔާ ބަލައި ޙުކުމް ކުރީ:

ޢާއިޝާ ޝުޖޫނާ މުޙައްމަދު | މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް (ރިޔާސަތު) | ޢަލީ ރަޝީދު ޙުސައިން